

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ: ΕΝΟΤΗΤΑ-ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

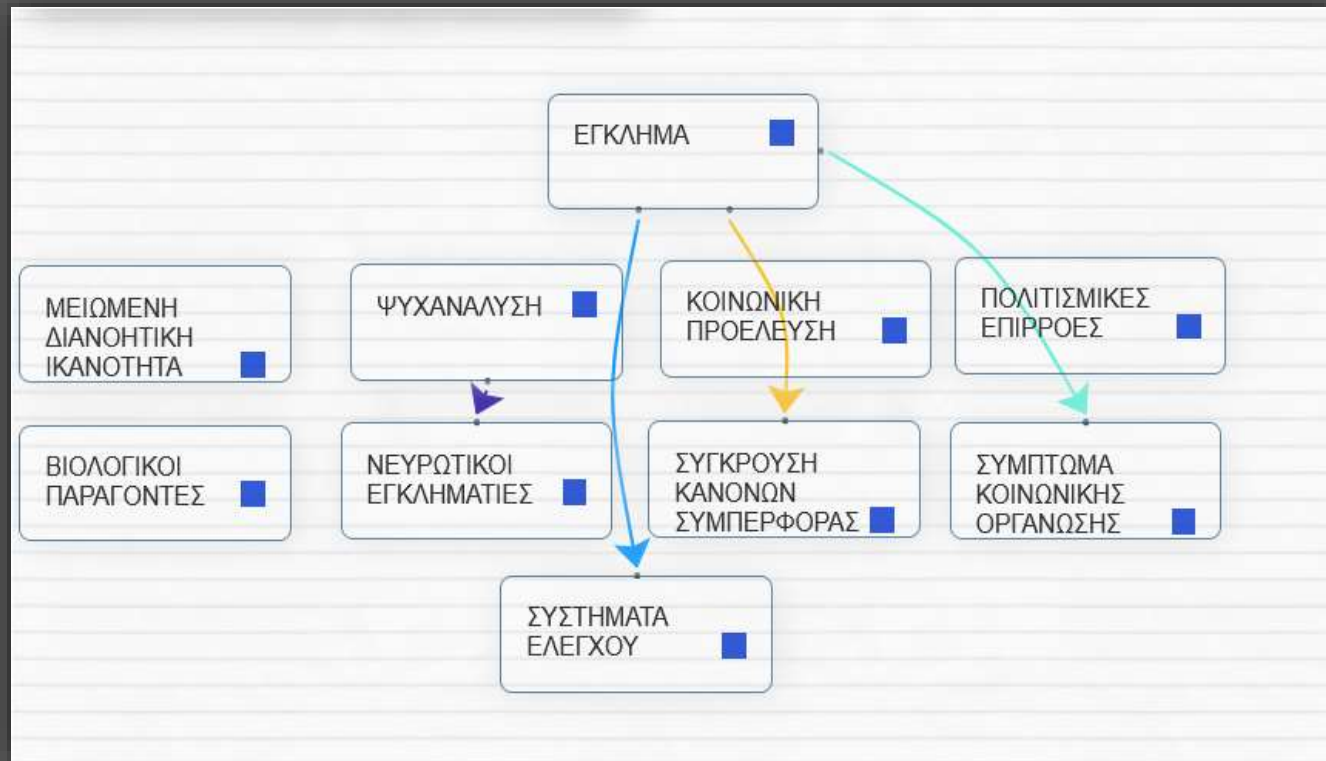
Το "έγκλημα" ως μοτίβο στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας: Μια μελέτη περίπτωσης

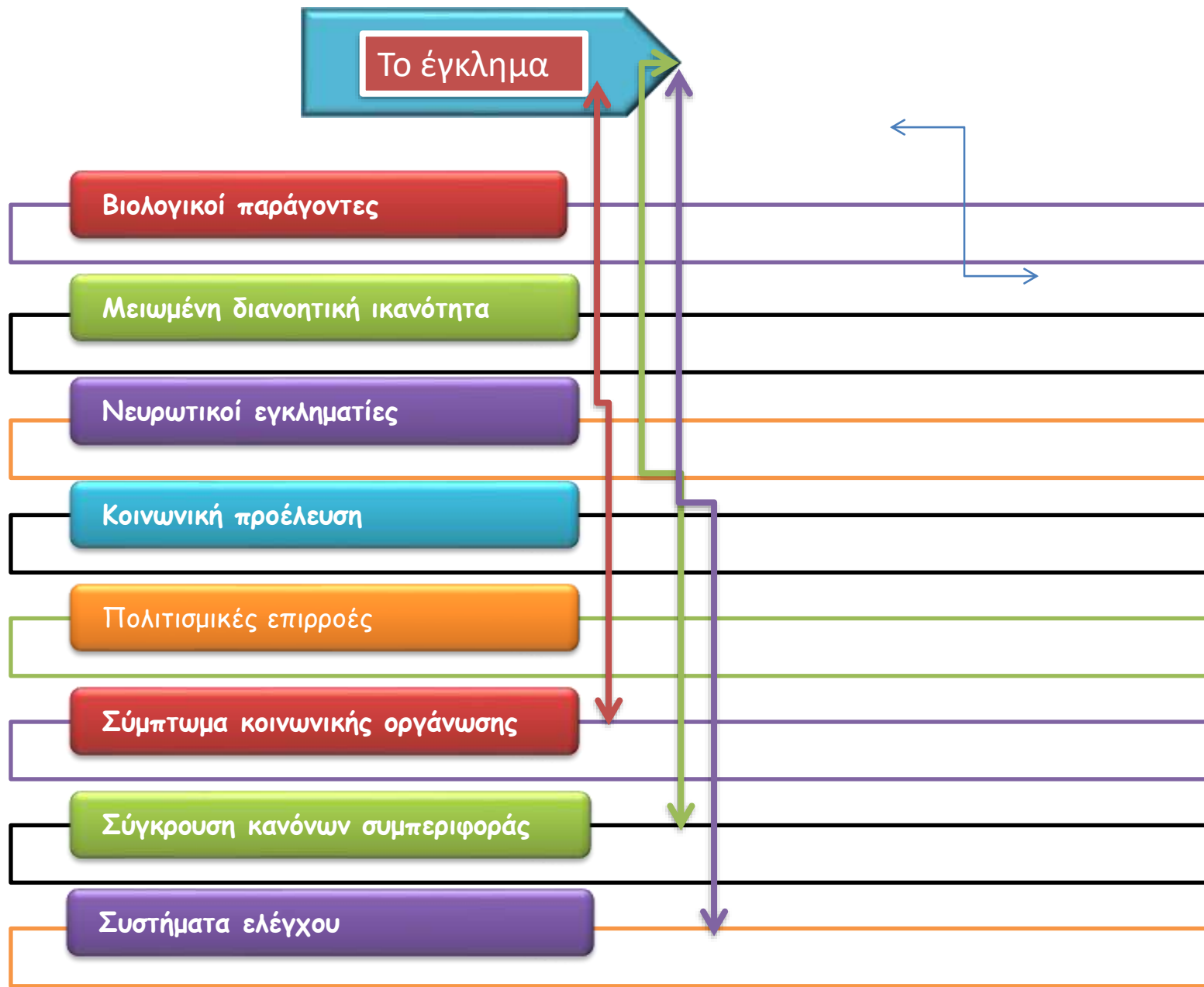
Το έγκλημα, ως νομικό και πραγματικό γεγονός, έχει πυρηνική διάσταση στο φάσμα της παραβατικότητας διαχρονικά. Η λογοτεχνική προσέγγισή του, καθώς δε διεκδικεί την αντικειμενικότητα στο δίπολο έγκλημα- ποινή, διαφοροποιείται από τη νομική αντιμετώπισή του. "Στέκεται" ως λόγος συναισθημάτων πλησιέστερα στον ήρωα και στο πλήθος των αιτιάσεων και της ψυχοσύνθεσής του που τον οδηγούν στο έγκλημα παρά στην αξιολογική κρίση της πράξης καθαυτής. Η λογοτεχνία, διατηρώντας την αυτονομία της από τον 'κανόνα' σε ζητήματα ανομίας κινείται ελεύθερα στο πεδίο του κοινωνικά πιθανού αναδεικνύοντας τη ρευστότητα του ανθρώπινου ψυχισμού και διαμεσολαβεί με προσωπικό λόγο μεταξύ του δράστη και της ενέργειάς του. Κατά συνέπεια, η διδασκαλία του εγκλήματος εστιάζει σε μια εσωτερική δυναμική. Εμπλέκει τον έφηβο στη διαδικασία της υποκειμενικής ερμηνείας των πραγμάτων, προβάλλονται οι προσωπικοί του ηθικοί κώδικες, ενεργοποιείται η κρίση του μέσα από την πολυφωνία και ενδεχομένως μετατοπίζονται στερεότυπες απόψεις για το έγκλημα κυρίως με την ένταξή του στο περιβάλλον της αφήγησης, ως ατομική περίπτωση.

Ναντίν Γκόρντιμερ «Το όπλο του σπιτιού»

Ο νεαρός Ντάνκαν διατηρεί σχέση με τη Ναταλύ και συγκατοικεί με φίλους σ' ένα συγκρότημα κατοικιών. Κάποιο βράδυ θα δει τη Ναταλύ να έχει σχέση μ' 'έναν από τους φίλους του και θα φτάσει στο σημείο να τον δολοφονήσει. Οι γονείς του Ντάνκαν θα αναθέσουν την υπεράσπιση του γιου τους στον Μοτσαμάι, έναν από τους καλύτερους δικηγόρους στη Νότια Αφρική, με το φόβο ότι θα μπορούσε να τεθεί ακόμη και ζήτημα επιβολής της θανατικής ποινής.

Ο ΚΑΜΒΑΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Εγκληματολογία- ψυχολογία

ΑΝΑΔΡΟΜΗ: Ο Ντάνκαν για τη Νάταλυ: Της έσωσε τη ζωή... μόλις την γνώριζε

Η δομή του χρόνου

Ο Ντάνκαν: (το βράδυ)

- Ανησυχούσε για ενδεχόμενο κίνδυνο της Νάταλυ μες στο σκοτάδι
- Βρέθηκε μπροστά στην ερωτική πράξη της Νάταλυ με τον Γέσπερσεν
- Υπέστη την αδιαφορία για τον ίδιο από το ερωτικό ζευγάρι

Ο Ντάνκαν: (την επόμενη μέρα)

- Ψυχική φόρτιση χωρίς ορατή αντίδραση
- Τυχαία μετακίνησή του στον κήπο
- Αυθόρμητη επίσκεψη στο σπίτι
- Απαξίωση γεγονότος από τον Καρλ
- Προκλητική προσφώνηση
- Ύπαρξη γεμάτου όπλου στο σπίτι
- Ένοπλη απάντηση στη συμπεριφορά του θύματος

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ:

- το βράδυ: το σοκ/ η απομάκρυνση/οι σκέψεις/ το συναίσθημα
- Την επόμενη μέρα: οι σκέψεις/η τυχαία έξοδος από το σπιτάκι/η επίσκεψη/ η συμπεριφορά του θύματος/το όπλο/ η δολοφονία

1^ο σοκ

- αιτιολόγηση: το συναίσθημα για το περιστασιακό ζευγάρι

Μεσολάβηση
χρόνου

- προσπάθεια επεξεργασίας γεγονότος: επώαση σκέψεων-συναισθημάτων
- ✦ Διαστήματα ψυχικής ορμής

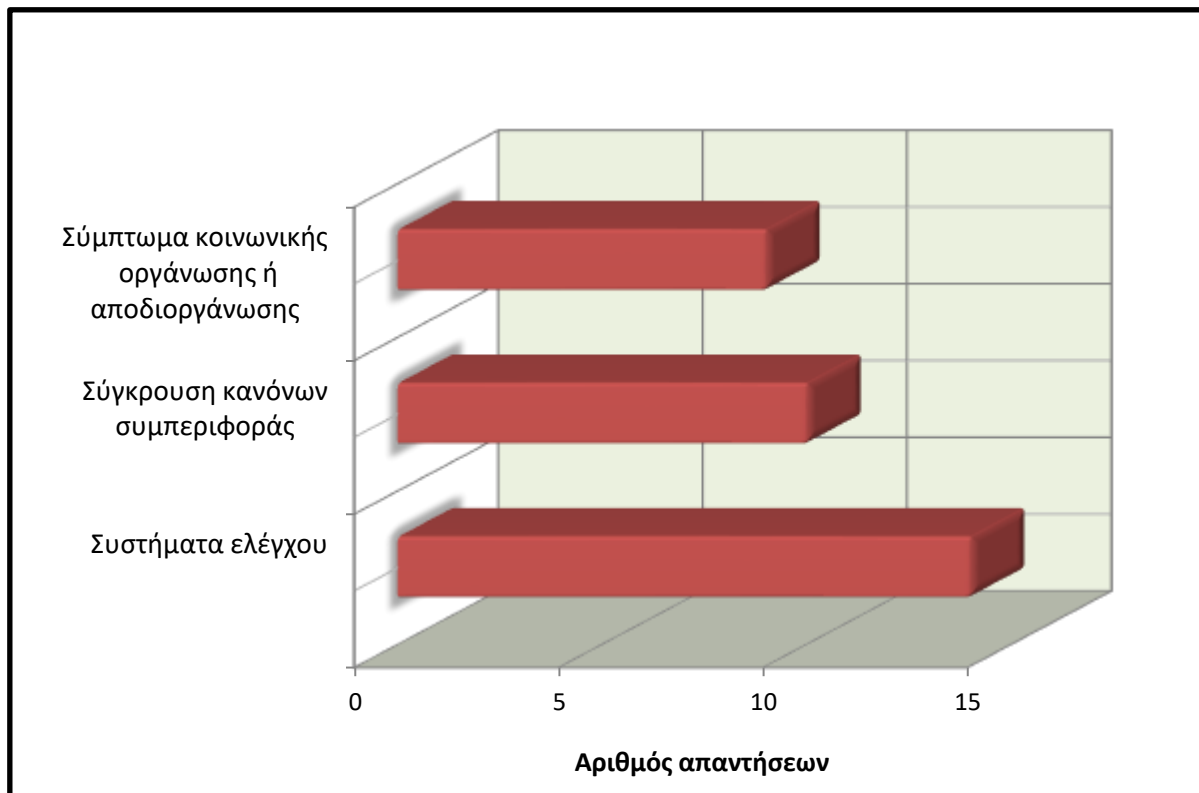
2^ο σοκ

- συμπεριφορά Γέσπερσεν
- ✦ Ψυχική ορμή- υπερχείλιση συναισθήματος

Πράξη: φόνος

- ✦ Αποτέλεσμα ψυχικής ορμής

Γράφημα: Αίτια εγκληματικής συμπεριφοράς

Συμμετέχοντες: 16 μαθητές

Ερμηνευτικό σχόλιο (ενδεικτικά) Συνεργατική γραφή

Πώς αντιμετωπίζει το έγκλημα ο ήρωας του κειμένου; (150-200 λέξεις)

Κύριο, κατά τη γνώμη μου, θέμα του κειμένου είναι η συναισθηματική συντριβή που προκύπτει από την επίγνωση πως δεν υπάρχει δυνατότητα εξιλέωσης, όταν κάποιος έχει διαπράξει κάτι το τόσο οριστικό, όπως είναι ένας φόνος. Το θέμα αυτό αναδεικνύεται μέσα από την ιστορία του Ντάνκαν, ο οποίος έχοντας σκοτώσει έναν φίλο του, δίνει την εντύπωση, όπως αυτό δηλώνεται από τον δικαστή («Δεν έδειξε καμία μεταμέλεια»), πως δεν έχει μετανιώσει για την πράξη του. Ο ίδιος ο ήρωας, ωστόσο, θεωρεί πως τόσο ο δικαστής, όσο και οι δικοί του άνθρωποι, δεν μπορούν να κατανοήσουν την πραγματική έννοια της μεταμέλειας, όπως αυτό εκφράζεται με μια πλάγια ερώτηση («Πώς να ξέρουν αυτοί, όλοι τους, τι σημαίνει αυτό που λένε με αυτή τη λέξη»). Για τον ήρωα η μεταμέλεια δεν μπορεί να εκφραστεί με μια συγνώμη και δάκρυα, όπως το τονίζει αυτό μέσω ρητορικών ερωτημάτων («θα θέλατε να δείτε το γιόκα σας να έρχεται με δάκρυα στα μάτια να πει συγνώμη;»), καθώς ό,τι έκανε κινείται πολύ πέρα από τα απλά λάθη και παραπτώματα. Τον πραγματικό ορισμό για το πόσο βαθύ είναι το αίσθημα ενοχής του τον εντοπίζει ο ήρωας σ' ένα βιβλίο, όπως προκύπτει από τη σχετική διακειμενική αναφορά: «Είναι παράλογο ο δολοφόνος να ζει παραπάνω από το δολοφονημένο». Μόνο σε αυτή τη διαπίστωση αναγνωρίζει ο ήρωας το αληθινό εύρος της ενοχής που αισθάνεται. Γνωρίζει, ωστόσο, πως είναι μάταια η όποια προσπάθεια να εξηγήσει αυτό το συναίσθημα (« Για προσπάθησε να το πεις αυτό στους δικαστές μου»). Ό,τι του απομένει είναι να ζήσει με τις ενοχές του («Δεν μπορείς να το πεις, το μόνο που μπορείς να κάνεις είναι να το ζήσεις»).

Η ένταση με την οποία βιώνει ο ήρωας την ενοχή του καθιστά εμφανές το πόσο βαθιά επηρεάζει και καταβάλλει κάποιον ένα τέτοιο έγκλημα. Είναι εύλογο, άρα, η δυσκολία του να εκφράσει με λόγια το πώς πραγματικά νιώθει.

Απόσπασμα: Ναντίν Γκόρντιμερ «Το όπλο του σπιτιού»

Η φυλακή είναι σκοτάδι. Μέσα. Μέσα σου. Είναι μια νύχτα που ποτέ δεν τελειώνει, ακόμα και κάτω από το αμείλικτο φως των λαμπτήρων νέον που είναι βιδωμένοι στο ταβάνι του κελιού. Σκοτάδι ακόμα και όταν βλέπεις μέσα από το καγκελόφραχτο παράθυρο, όρθιος πάνω στο κρεβάτι, την πόλη να τρεμοπαίζει από τα φώτα. Είναι προσδοκία. Είναι ό,τι πέρασε. Τίποτα δεν σε καλεί, τίποτα δεν περιμένεις. [...]

Εκείνος ξέρει ότι κάθε φορά που τον επισκέπτονται μένει αναπάντητη μια ερώτηση που έχουν γι' αυτόν. Ο δικαστής το δήλωσε ως γεγονός, όχι ως ερώτηση. «Δεν έδειξε καμία μεταμέλεια». Πώς να ξέρουν αυτοί, όλοι τους, τι σημαίνει αυτό που λένε με αυτή τη λέξη. Πώς να ξέρουν τι είναι αυτό που σκέφτονται, που μιλάνε γι' αυτό. Χάραλντ και Κλόντια, δύστυχοι μου γονείς, θα θέλατε να δείτε το γιόκα σας να έρχεται με δάκρυα στα μάτια να πει συγνώμη; Θα διορθωθούν όλα, και το τζάμι που έσπασα με την μπάλα; Θα ξαναγίνω ένας πολιτισμένος άνθρωπος, για τον έναν, και θα με συγχωρήσει ο Θεός και θα με ξεπλύνει από την αμαρτία μου, για τον άλλον; Αυτό νομίζουν ότι είναι, αυτό το πράγμα, η μετάνοια;

Αυτός μου έφερε ένα βιβλίο όταν ήμουν προφυλακισμένος, νομίζω πως ήταν τότε που ήταν τόσο θυμωμένος, τόσο τρομαγμένος που ήθελε ο ίδιος να με κατηγορήσει, να με τιμωρήσει, αλλά υπήρχε κάτι μέσα στο βιβλίο που δεν ήξερε, δεν ξέρει και δεν μπορεί να ξέρει. Το κομμάτι που μιλάει για το δρώντα και τον πάσχοντα. «Είναι παράλογο ο δολοφόνος να ζει παραπάνω από το δολοφονημένο. Οι δυο μαζί -οι δυο τους μόνο, όπως δυο όντα είναι μαζί μόνο σε μια άλλη ανθρώπινη σχέση, ο ένας δρώντας και ο άλλος υπομένοντάς τον- μοιράζονται μεταξύ τους ένα μυστικό που τους δένει για πάντα. Ανήκουν ο ένας στον άλλον». [...]

Αντέγραφα αυτό το απόσπασμα ξανά και ξανά, δεν ξέρω πόσες φορές, μέσα στη νύχτα από μνήμης, το έγγραφα σ' ένα κομμάτι χαρτί όπως συνήθιζε εκείνη να σημειώνει ένα στίχο για ένα ποίημα, ενώ ήμουν συγκεντρωμένος πάνω από το σχέδιό μου, σταμάτησα στη μέση μιας τομής, κι έπρεπε να βρω κάπου να το γράψω. Είναι νεκρός, και εκείνος, εκείνη κι εγώ μοιραζόμαστε ένα μυστικό που μας δένει μαζί για πάντα. Δεν θα μπορούσε να το διατυπώσει κανείς καλύτερα· εκείνος είναι νεκρός, εγώ, κάπως έγινε, πήρα το όπλο και τον πυροβόλησα στο κεφάλι. Υπάρχει ένα κομμάτι σ' αυτό το βιβλίο· για εκείνον που το έκανε. «ΙΚανοποίησε την πιο βαθιά επιθυμία της ψυχής του». Όταν τους βρήκα, όπως τους βρήκα, η πιο βαθιά μου επιθυμία ποια ήταν; Πόσο θα ήθελα να ήξερα τι ήθελα, όταν είδα αυτό που ήταν η προδοσία μου από εκείνους... και μήπως επειδή δεν μπορούσα να έχω αυτό που ήθελα, ό,τι κι αν ήταν αυτό, ικανοποίησα την πιο βαθιά μου επιθυμία όταν πυροβόλησα τον εραστή της. Εκείνος είναι νεκρός. Εγώ είμαι ζωντανός και γιορτάζω μαζί με όλους τους, τους γονείς μου, τον Μοτσαμάι, την κατάργηση της θανατικής ποινής. Ο δολοφόνος επέζησε του δολοφονημένου. Για προσπάθησε να το πεις αυτό στους δικαστές μου, αυτούς στο δικαστήριο και αυτούς στο συγκρότημα. Δεν μπορείς να το πεις, το μόνο που μπορείς να κάνεις είναι να το ζήσεις μέσα σ' αυτόν τον περιτοιχισμένο χώρο που υπάρχει γι' αυτόν το σκοπό.

Ναντίν Γκόρντιμερ «Το όπλο του σπιτιού», Εκδόσεις Καστανιώτη, 1999

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Fokkema, D & Ibsch, E. (1993). *Θεωρίες Λογοτεχνίας του εικοστού αιώνα*. (Μτφρ. Ε.Καψωμένος). Αθήνα: Πατάκης.
- Iser, W. (1991). Ανθρωπολογική απολογία της Λογοτεχνίας. (Μτφρ. Στ. Ροζάνης). *Λόγου Χάριν*, Αθήνα, 2, 3 -24.
- Kalbfleisch, P. J. (1994). The Language of Detecting Deceit. *Journal of Language and Social Psychology*, 13, 469 – 496.
- Rosen, L. (2006). *Law as Culture. An Invitation*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Αλεξιάδης, Στ. (2011⁵). *Εγκληματολογία*. Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.
- Ανδρουλάκης, Ν. (1974). *Ποινικόν Δίκαιον. Ειδικόν Μέρος*, Αθήνα: Σάκκουλας.
- 'Αρειος Πάγος 1543/2009.
- Αρτινοπούλου, Β.(2018) Αποκαταστατική Δικαιοσύνη: μια άλλη οπτική. *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος*. 1ο Συνέδριο της ΕΕΜΕΚΕ, 24–27 Μαΐου 2016. Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου, (σελ. 723-745). Αθήνα.